

Doe mee weken.....

Door Leo Koster

De gemeente Roermond organiseerde van 14 september t/m 5 oktober 2024 meer dan 40 leuke seniorenvriendelijke activiteiten; ze organiseert die onder de noemer “Doe mee weken”, deelname is gratis. IVN-Roermond e.o. doet ook mee, het betreft een wandeling/excursie met als thema “Reptielen en amfibieën” in de Meinweg. De datum; woensdag 18 september, aanvang 14.00 uur bij café Venhof. Een klein deel van de beschrijving; “*De gids laat u de schoonheid van dit gebied ervaren*”. “*Na afloop koffie en vlaai, er geldt geen aanmelding*”.

Onze voorzitter René Horsten had mij gevraagd of ik wilde gidsen. Ruim op tijd ben ik bij Venhof aanwezig; al een eeuw bestaat Venhof. Omdat ik er van uit ga dat we geen slangen zien, heb ik in mijn schoudertas wat informatie over reptielen en amfibieën gestopt, ook wat foldermateriaal, enkele gedichten, een vogel- en insectengids en verrekijker om de nek. Het belooft een mooie-, zonnige namiddag te worden. Doordat er wegwerkzaamheden uitgevoerd worden is de Keulse Baan voor een deel afgesloten, diverse personen hebben moeite om Venhof te vinden. Van René krijg ik twee prachtige geplastificeerde foto's van de adder en de gladde slang. Een dertigtal senioren en één hond hebben wel interesse in deze wandeling.

Om 14.00 uur heet René de aanwezigen welkom. We gaan op pad. Bij de Grote brandnetel staat vaak het kruip-sluip-door plantje Hondsdraf. Voor de personen heb ik een 5-tal vragen gemaakt, bij goede beantwoording moeten de mensen de eerste letter van het goede antwoord onthouden, om het wat moeilijker te maken staan de letters door elkaar.

Op bramen houdt zich het bont zandoogje op. Hier draag ik het gedicht voor over “*de vlinder*” van mevrouw M. Heemels-Beckers uit Melick. We wandelen langs een tamme kastanje en volgen een smal paadje. Af en toe word ik terug geroepen, het tempo ligt te hoog. Bij een soort poel en een droge sloot draag ik mijn eigen geschreven gedicht voor “*Meinweg*”. De droge sloot betreft de Bosbeek. We wandelen langs een stevig gebouwd hekwerk, het was de bedoeling om vanachter dit hekwerk dieren te observeren, doch hoog opgaande vegetatie belemmert nu een en ander. In het achterliggende- en voormalige akkerland is een poel gegraven, de natuur heeft het gebied inbeslaggenomen.

We komen bij een duidelijke- en onnatuurlijke verlaging, het betreft een tankgracht. Hier vertel ik het aangrijpende verhaal van de 16-jarige Russische Jana. Zij heeft hier onder erbarmelijke omstandigheden gewerkt aan de tankgracht, zij vluchtte in november 1944, dook onder, leerde een Nederlander kennen, kreeg vier kinderen en vijf kleinkinderen. We wandelen langs boerenwormkruid en teunisbloemen. Ik vertel hier het verhaal over een rups van een pijlstaart die ik met veel geduld heb zien veranderen via het popstadium in een vlinder. Na 278 dagen is uit de pop een prachtige en zeldzame nachtvlinder gekropen, het betrof de teunisbloempijlstaart. De teunisbloempijlstaart geniet in Nederland wettelijke bescherming vanwege de vermelding op de internationaal geldende Habitatrictlijn. Ik stel aan de groep de eerste vragen i.v.m. het woord dat ik zoek.

Tevens geef ik informatie over de klasse van de gewervelde dieren; de amfibieën en reptielen. De naam amfibie is afgeleid van *amphi-bios* wat dubbel-levend betekent, dit verwijst naar de levenswijze van amfibieën, ze kunnen zowel in het water als op het land overleven. In de Meinweg leven vijf reptielen, te weten de hazelworm, zandhagedis, levendbarende hagedis, gladde slang en adder. Eierlevendbarende reptielen zijn: levendbarende hagedis, gladde slang,

hazelworm en adder. Eierlevendbarend wil zeggen dat het vrouwtje eieren in haar lichaam heeft waar geen schaal omheen zit maar wel een vlies. Als het ei gelegd wordt breekt het vlies. Ik vertel iets over de hazelworm, een pootloze hagedis. De hazelworm kent het verschijnsel van zelfamputatie. Een verschil tussen hagedissen en slangen is o.a. dat hagedissen beweegbare oogleden hebben, slangen hebben dat niet, hagedissen hebben een borstbeen, slangen niet. Hagedissen kunnen de staart loslaten, slangen kennen geen zelfamputatie.

We steken de historische treinverbinding Antwerpen-Ruhrgebied over, de IJzeren Rijn, totaal overwoekerd en al minstens 145 jaar oud. Door een klappoortje komen we op een zandpad. Een degelijke afrastering moet er voor zorgen dat de wilde zwijnen niet de akkers opzoeken. Het zandpad stijgt, we komen bij een bomenkerkhof, debet hieraan is de grote bosbrand op 20 april 2020, toen ging ongeveer 170 ha in vlammen op. We wandelen richting uitkijktoren, voorbij deze toren staat een bankje, het is geluksplek 13 “Het Panorama van Geluk”. Aan een takje hangt een cocon van de wespspin. Dan zien we toch een slang, het is een houten slang, uit de bek een gespleten tong. Hier vertel ik wat informatie over het symbool van de Meinweg; de adder. Met de gespleten tong worden geurstoffen opgevangen. Het mannetje is in het bezit van een dubbele penis, de zogenaamde hemipenis. De helft van de penis wordt ingebracht in de opening (cloaca) van het vrouwtje en om te voorkomen dat de hemipenis uit de cloaca schiet is hij bezet met een groot aantal uitsteeksels. Het addergif is geen verdedigingsmiddel maar dient voor het vangen van de prooi, het gif is een zogenaamd spijsverteringssap, dit sap verteert de gevangen prooi. De adder beschikt over een verticale-, spleetvormige pupil, een kenmerk voor gifslangen. Op deze opmerking krijg ik een reactie; een terrariumhouder zegt dat dat niet altijd het geval is.

We vangen een donkerkleurige kever, het is een mestkever. Als je dit diertje in je handpalm vasthoudt, merk je pas hoe sterk de poten van dit beestje zijn. Ter vergelijking m.b.t. de grootte laat ik ook het mannetje van het vliegend hert zien. Weer enkele vragen voor het raden van het woord.

Bij een houten bank met tafel gaan we links, een dalend grindpad. Langs dit pad hoop ik een “tijger” te vinden. Maar eerst word ik verrast door de aanrijking van een groenkleurig insect. Het betreft de Europese bidsprinkhaan, (*Mantis religiosa*), een eierlegend insect, een echte carnivoor, het is een “zwanger” vrouwtje gelet op de dikke buik.

Foto Kees Spapens

Het is voor Nederland een nieuwkomer. De voorpoten worden vaak tegen elkaar gehouden, alsof hij/zij bidt, vandaar de naam. De volwassen bidsprinkhaan leeft enkele maanden inclusief het nimfstadium van ongeveer een jaar. Dagblad De Limburger van 30-09-2024 wijdt een artikeltje aan deze nieuwkomer.

“Bidsprinkhaan vestigt zich in Nederland. De Bidsprinkhaan plant zich voort in nationaal park De Meinweg, zo is recent voor het eerst vastgesteld. Het lijkt er dan ook op dat het insect zich in ons land heeft gevestigd, meldt radioprogramma Vroege Vogels”.

“In 2023 vond een student Bos- en natuurbeheer op de Meinweg diverse jonge exemplaren en een kapsel met de eitjes van de Bidsprinkhaan. Hoe het insect in Limburg is terechtgekomen is niet zeker. Mogelijk hebben tuincentra in de buurt daar een rol bij gespeeld, door de import van planten uit Zuid-Europa”.

De randen van het pad worden door mij nauwkeurig bekeken. Een jonge hagedis rent naar een plukje struikheide, de kleur van dit reptiel is bruin, ik denk aan de levendbarende hagedis. Als ik kratertjes zie, ondiepe putjes in het zand, ga ik met mijn hand onder het kratertje en ben ik misschien in het bezit van de larve van de mierenleeuw. De eerste poging is raak, ik heb niet alleen de larve, (waarschijnlijk van de gevlekte- of gewone mierenleeuw, de meest voorkomende) maar ook twee “knikkertjes”. De favoriete plekken zijn; zandige kanten langs de bosrand. Onder in het kratertje is de larve bijna onzichtbaar, de larve kan het lijfje met bodemmateriaal vastplakken. De larve kan lang, soms heel lang wachten op een prooi. De larve is de hongerkunstenaar van het dierenrijk. Als een mier in de trechter komt probeert de larve de mier te grijpen, de mier probeert uiteraard te ontsnappen, glijdt steeds weg op dat losse zand en daar wacht de larve, de larve probeert de mier met zijn grote kaken te vangen en soms ontsnapt de mier. Een andere keer gooit de larve wat zand over de mier heen zodat de mier weer terugkomt in het puntje van de trechter. Het doel van het zand gooien is dat de kleine zandkorreltjes langs de rand naar beneden rollen en daarbij het vluchtende slachtoffer via de lawine mee in de afgrond neemt. Als de mier met de kaken is gepakt, injecteert de larve een verlamvend en uiteindelijk dood gif in het lijfje van de mier. De eerste verlamningsverschijnselen treden al na 20 seconden op, de dood na enkele minuten. Nu iets over de “knikkertjes”. De volwassen larve gaat zich verpoppen. Eerst spint de larve in het zand een knikkervormige koker, dan legt de larve in het binnenste van de knikker perkamentachtige zijden draden aan waarin de larve zich verpopt. De spindraden van de knikker zijn kleverig en daarom blijven daar zandkorreltjes aan vast kleven en daardoor verhardt de cocon en wordt daardoor bijna onzichtbaar. De knikker heeft een doorsnee van 1 cm. In de knikker ligt de ontwikkelde pop in een sterk gebochelde houding. Ongeveer één maand (34 dagen) verblijft de pop in de knikker, hij/zij dwingt zich half uit de knikker door met de kaken een gat te maken, bereikt de zandbodem en komt dan als echte mierenleeuw tevoorschijn. Na het uitkomen kruipt de mierenleeuw naar dichtbij zijnde takjes en ontvouwt de vleugels. De volwassen mierenleeuw is dan fragiel en breekbaar, van een lelijk “eendje” verandert hij/zij in een prachtig libelachtig wezen. Na enkele uren verhardt de huid, op de nog bleke vleugels verschijnen steeds duidelijker de voor de gevlekte mierenleeuw typische vlekken. De mierenleeuw is de koning van het zand. In de regel leeft hij/zij 2 jaar als larve, als volwassen insect ongeveer 2 weken.

We zien een mierenhoop. Voorzichtig ga ik met mijn hand over de hoop, diverse mieren gaan over in de aanval. Ze bijten me en spuiten gelijktijdig een zuur. Met diverse mieren op mijn hand laat ik enkele mensen aan mijn hand ruiken; vaak is een duidelijke azijn-geur te ruiken. Eén

vrouw krijgt wat in haar oog, ik denk dat het mierenzuur is geweest, ze heeft er last van gehad. Hier heb ik van geleerd, nooit meer mensen mijn hand laten ruiken waarop nog mieren zitten. Inmiddels heb ik bericht gekregen dat de mevrouw geheel hersteld is.

Tussen de bomen zien we droog gevallen greppels, het zijn echter loopgraven. We komen bij het bruggetje over de Bosbeek. Hier mijn gedicht over “Zomaar wat bloemen”. Ik vraag nog maar eens of er al mensen zijn die het gezochte woord al gevonden hebben. En, jawel hoor. Het is dophei, maar dan de wetenschappelijke naam; Erica. Via een veerooster wandelen we naar het beginpunt. Doch we zien nog een amfibie, wel een platgereden exemplaar. Een geelkleurig streepje over de rug, het is de rugstreepje. Bij de voormalige spoorwegovergang sluit René de wandeling af en nodigt iedereen uit om bij Venhof van koffie met vlaai te genieten.

We nemen plaats aan een lange houten tafel, de serveerster neemt de bestelling op, onze portemonnee kan gesloten blijven. René deelt folders uit van IVN Roermond, ik deel geplastificeerde kaarten uit waarop de Nederlandse amfibieën en reptielen op vermeld staan, de kaarten zijn uitgegeven door RAVON (Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland). Door de reacties mag ik wel concluderen dat de senioren een leuke- en informatieve wandeling hebben beleefd. Een compliment aan de organisatoren van deze “Doe mee weken”.